Práce s textem metodou Podvojný deník

Zpracovala: M. Mikulová

H. Doskočilová: Šimsa

Vhodné pro téma Doprava
Pro 1.-3. třídu

Anotace.
Šimsa je docela obyčejný kluk. Žije jen s dědečkem, který je na invalidním vozíku. Přesto je Šimsa veselý kluk, s kterým je legrace. Umí vymýšlet překvapení a k tomu ještě dělá dobré skutky a přitom o tom ani neví. Malý prvňák tak svými činy leckdy předčí i velké kluky.

V ukázce narazí Šimsa při venčení svého nového psa na dva velké kluky, jak sáňkují ze stráně až přes silnici. Díky včasnému Šimsovu zákroku neskončí kluci pod koly auta, jen sáňky se zničí. Pomocí textu lze dětem nastínit, kde všude je vhodné sáňkovat, na co si přitom dát pozor, že při sáňkování je třeba dbát na bezpečnost. Text také nabízí pohled na situaci, kdy je třeba se rychle rozhodnout a volit mezi menším a větším zlem.

PŘED ČTENÍM:

Využijeme toho, že daná ukázka má výrazný citový „náboj“ (zcela určitě vzbudí v žácích nějaké pocity, reakce) a seznámíme žáky jejím prostřednictvím s metodou podvojný deník. Práce pro ně bude o to jednodušší, pokud si již vyzkoušeli metodu poslední slovo patří mě (mé zpracování textu Zuzajda a Jurejda od M. Podešvové – Obec kdysi a dnes).

„Za chvíli budeme číst text. Budeme ho číst potichu, každý vlastním tempem. Nebudeme ho však číst jen tak, ale vytvoříme si při tom každý svůj ***podvojný deník.*** *A co to ten podvojný deník vlastně je?*

Vyjdeme z toho, že každý z vás dostane papír A4. Tento papír si můžete libovolně postavit na výšku nebo na šířku a přeložíte si ho na dvě části tak, aby byla oddělena jeho levá a pravá část. Po celou četbu budete mít papír spolu s tužkou u sebe, protože do něj budete průběžně něco zapisovat. Vašim úkolem bude vybrat si z celého textu ***2 místa,*** *která vás nějak zaujmou, ta si nejdříve podtrhnete a po dočtení potom doslovně přepíšete do levé části vašeho papíru. Ta* ***místa*** *mohou být* ***slovo, slova i několik po sobě jdoucích vět.*** *Všechny možnosti jsou správné a záleží opravdu jen na vás, co si vyberete. Co bude ale nejdůležitější a nejobtížnější zároveň, tento výběr musíte nějak popsat, vysvětlit. Svůj komentář potom zapíšete vedle vybraného úryvku do pravé části papíru.*

Je možné, že vás v textu zaujmou více než dvě místa, je ale důležité, abyste se nakonec rozhodli právě jen pro 2 místa. Zaujmout znamená, že se vám může něco líbit, může vás to překvapit, pobavit, ale i zděsit. Důležité zkrátka je, že ve vás to dané místo vyvolá nějakou reakci, pocit.

* Doporučuji, aby paní učitelka zakreslila tabulku níže na tabuli nebo ji rozdala nakopírovanou žákům do lavic. Důležité je zdůraznit, že návrhy komentářů jsou pouze

doporučující, slouží jako názorná pomůcka, aby žáci lépe pochopili, že ke správnému splnění úkolu nestačí vyjádřit jen reakci, ale i **popis této reakce!**
Čím mladší žáci, tím by mělo být úvodní modelování metody názornější!

CITÁT	KOMENTÁŘ
1. MÍSTO V TEXTU	LÍBÍ SE MI TO, PROTOŽE… JE TO LEGRAČNÍ / SMUTNÉ / DIVNÉ/ ZAJÍMAVÉ, PROTOŽE…
2. MÍSTO V TEXTU	NECHÁPU TO, PROTOŽE… SOUHLASÍM / NESOUHLASÍM S TÍM, PROTOŽE…

Pro děti z 1. a 2. třídy, které ještě nemají dovednost psát rozvinutou, postačí, když dokáží větu, která je zaujala přečíst, podtrhnout a pak ústně zdůvodnit, proč si ji podtrhly, co je při tom napadalo. I to je pro začínající čtenáře náročné.

Ukázka:

Dva velcí frajeři

/a jak se Šimsa bál, že jim bude muset zaplatit sáňky/

Se sáňkováním to na sídlišti za moc nestojí. V parku jsou kopečky o málo větší než krtčí hromádky a jinde se sáňkovat nesmí. Naštěstí je u školy docela velké kluziště, a tak druháci chodili spíš bruslit.
Šimsa ne. Jednak neměl brusle, jednak neměl čas. A když mu chvilka přece jen vybyla, šel s Fánkem ven a učil ho čekat. "Tohle musí umět každý pes," tvrdil strejda Žilka.
"Jak mu řekneš ZŮSTAŇ, musí čekat na místě jako přibitý. To není žádné sekýrování! Všude s tebou pes nemůže, a kde bys ho pak hledal?"
Žilkovi se to mluví, když má Hafana. Jenomže hafánek Fánek to ne a ne pochopit. Jinak je poslušný, ale čeká hrozně nerad. I uvázaný se pokaždé z vodítka nějak vyvlíkne a za chvíli ho má Šimsa zase za patami.
Většinou to oba dva brzy přestalo bavit a radši z můstku nad silnicí pozorovali, jak dole jezdí auta.
A právě z toho můstku jednou uviděli dva kluky frajery, sáňkovali příkrým svahem až k silnici, a přes silnici, a teprve o protější svah se zastavili. Po můstku chodili lidé, kroutili nad tím hlavou, ale šli dál. Jen jakási stará babka s pěti taškami se naklonila přes zábradlí a zavolala:
"Nechte toho, kluci, vždyť vás zajedou!"
Jenomže oni ji stejně neposlechli.
Šimsu napadlo, že by měl aspoň jeden z těch kluků vždycky na můstku hlídat, jestli z druhé strany něco nejede. Mimoděk se ohlédl - a úplně v něm zatrnulo. Ze zatáčky se velikou rychlostí řítil červený bavorák. A ti dva sáňkaři se zrovna chystali zase nasedat.
Na vysvětlování nebyl čas.
"ZŮSTAŇ!" poručil Šimsa Fánkovi. Jako blesk seběhl ke klukům a skopl jim sáňky na silnici. Bylo to na poslední chvíli. Vzápětí kolem zahučel bavorák a ze sáněk zbyla placka.

Kluci zůstali paf, ale hned se vzpamatovali:
"Cos to udělal, blbečku? Ty sáňky nám zaplatíš!"
Povalili Šimsu do sněhu a bušili do něho jako do koberce. Sám proti dvěma neměl žádnou šanci...
Roztrhl je až pan učitel Chroust, který šel náhodou kolem. Klukům strašlivě vynadal, byli z jeho fotbalového oddílu, a Šimsa se mezitím vytratil. Měl starost o Fánka, aby neutekl! Štěně však čekalo na můstku jako přibité.
Cestou domů je oba dohonil pan učitel Chroust a prohlásil:
"Ti dva už si u mě ani nekopnou!"
"Jo, ale co sáňky? Jsou na placku."
"Mohli být na placku i frajeři. Někdy se zkrátka člověk musí rozhodnout jen mezi větším a menším zlem."

PO ČTENÍ:

Nyní nastává čas, aby se všichni žáci včetně paní učitelky sešli spolu se svými texty a vyplněnými podvojnými deníky nejlépe v kruhu tak, aby na sebe co nejlépe viděli a mohli na sebe pohodlně vzájemně reagovat. Tato část hodiny je vůbec ta nejdůležitější, protože hromadné sdílení pomůže žákům ještě lépe pochopit smysl celé jejich dosavadní práce a utříbí jejich různé pocity a myšlenky z průběhu četby.

Nejjednodušším postupem je postupovat v textu chronologicky po odstavcích.

„Koho z vás zaujalo nějaké místo v prvním/druhém/posledním odstavci?“ (prostor dostanou postupně všichni žáci)

Pokud se žáci ostýchají, je vhodné, aby paní učitelka přečetla svůj vybraný úryvek a příslušný komentář jako první.

Paní učitelka by neměla opomenout příležitosti, které se nabízejí k vzájemnému porovnání, bez povšimnutí. Např. pokud si vybere více žáků stejný úryvek, měla by zdůraznit různé možnosti jeho chápání (jak se liší jednotlivé komentáře, možnost rozvinutí krátké diskuse). Paní učitelka by měla vždy respektovat subjektivnost pohledu každého žáka, neměla by komentáře klasifikovat jako nevhodné, nesprávné. Tato metoda se používá právě proto, aby žáci dostali možnost vyjádřit se zcela otevřeně, bez rizika, že to bude chybné.
Tato metoda je také velmi vhodná ke čtenářskému sdílení dojmů a zážitků. Výzkumy prokazatelně dokazují, že právě sdílení čtenářských zážitků s jinými čtenáři vede k tomu, že se z dětí stávají zdatní čtenáři.

Plánujeme-li tuto metodu zavádět do výuky pravidelně, vyzveme žáky, aby své zápisky shromažďovali v portfoliu a mohli se k nim vrátit.

Paní učitelka si může při opakovaném zavádění metody do výuky podvojné deníky žáků vybrat a opatřit je svým komentářem, případně opravit gramatické chyby v žákově komentářích (to by se ale nemělo dít dříve, než se pro žáky stane podobná forma zápisu běžná).
Zprvu klademe důraz na to, aby žáci dokázali přepsat bez chyby citaci z knihy. Pro učitele by mělo být prvotní to, že žák rozvíjí písemné formulování myšlenek, než to, že se dopustí chyby při přepisování. Když děti překonají potíže, které jsou s rozvojem této dovednosti

(formulování myšlenek) spojené, můžeme kultivovat i gramatickou správnost. Mezi potíže, které žáci musí překonat, patří např.: děti si při čtení nedokáží vybrat úryvek; je pro ně nesnadné se rozhodnout; pokud se rozhodnout, tak neumí ve své mysli zpětně vypátrat, čím je úryvek zaujal apod.

V úplném závěru hodiny by žáci měli dostat možnost vyjádřit se k práci s novou metodou.

- **Bylo pro vás lehké nebo těžké objevit v textu pasáž, kterou jste si vypsali? Proč ano, proč ne?**
- **Bylo pro vás lehké nebo těžké zdůvodnit svůj výběr?**
- **Utkvěl vám nějaký komentář? Který a proč?**